

Klement Jug – **mit in resničnost**

90 let od usodnega padca

Andrej Mašera

Foto: Dan Briški

Enajstege avgusta letos je minilo 90 let, odkar se je pri plezanju prvenstvene smeri v Severni steni Triglava smrtno ponesrečil dr. Klement Jug (1898–1924). Obletnica ni vzbudila kake večje pozornosti v slovenski gorniški javnosti, očitno pa je bila razlog, da je dr. Tomo Virk, literarni zgodovinar in teoretik, esejist in prevajalec, redni profesor na ljubljanski Filozofski fakulteti, objavil knjigo, v kateri je z znanstveno doslednostjo orisal lik solkanskega filozofa, kulturnega delavca in alpinista (Tomo Virk: *Vebrov učenec. Primer Klement Jug: osebnost, diskurz, legenda*. Literarno-umetniško društvo Literatura, Ljubljana 2014. 578 str., 39 EUR). Knjigo sem pred kratkim prebral, lahko rečem na dušek, saj sem v njej našel utemeljeno razlago za nekaj, kar sem že dolgo slutil, namreč, da je dr. Klement Jug precej daleč od idealizirane podobe (nad)človeka v vseh pogledih, kakor ga je ustvarila hagiografska literatura ljudi, ki so si o njem ustvarili celostno podobo pravega mita, bolj po lastnih željah kot po dejanskem stanju.

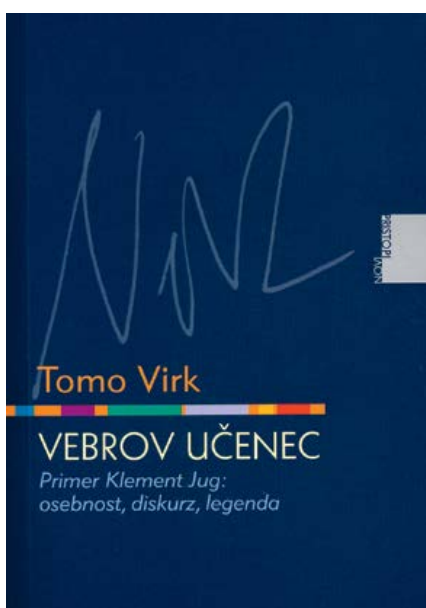
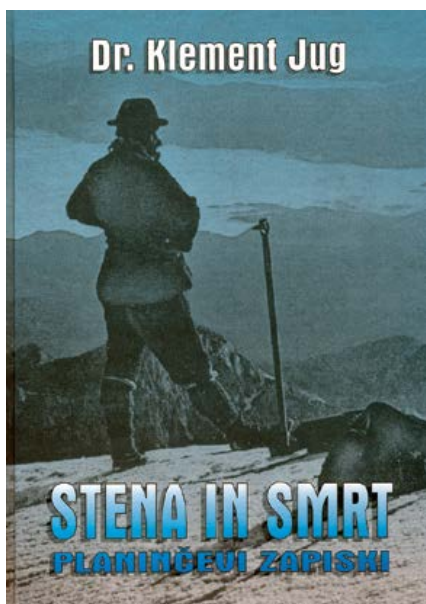
Jug kot filozof

Za pretirano povzdigovanje pomena Klementa Juga in pripisovanje hiperboličnih vrednosti njegovemu delu na filozofskem, kulturno-političnem in alpinističnem področju je zaslužnih veliko ljudi različnih intelektualnih profilov in izobrazbe. Med najpomembnejšimi je treba vsekakor omeniti v začetni fazi kar njegovega učitelja in mentorja na ljubljanski univerzi profesorja Franceta Vebra (1890–1975), potem slovenskega pisatelja Vladimirja Bartola (1903–1967) ter velikega gornika in borca za slovenske narodne pravice Zorka Jelinčiča (1900–1965). Pri tem je treba takoj poudariti, da so bili vsi trije tudi Jugovi osebni prijatelji, kar je vsekakor vplivalo na objektivnost njihove presoje in ocene njegovega dela. Virkova knjiga ne skriva namena, da Juga demitologizira. Pri tem obsežno študijo razdeli nekako v tri sklope, v katerih obravnava njegovo filozofsko mišljenje in kulturno delovanje, oris njegovega značaja ter alpinistično dejavnost. France Veber, prvi učitelj filozofije na novoustanovljeni ljubljanski univerzi, je bil najboljši študent na katedri za filozofijo graške univerze, ki jo je vodil svetovno znani filozof Alexius Meinong (1890–1920), utemeljitelj spoznavno predmetne teorije, ene od fenomenoloških smeri filozofije. Tako kot je Meinong imel Vebra za svojega duhovnega sina, je Veber privzel Juga za svojega. Od

tod tudi naslov Virkove knjige. Jug je fasciniral svojega učitelja s poglobljeno pripravljenimi seminarji, v katerih je nakazal možnost, da se bo razvil v odličnega filozofa. Virk je Jugovim filozofskim razmišljanjem namenil več kot tretjino svojega obsežnega dela. Za povprečnega bralca, ki ni vajen filozofskega diskurza, bo naporno prebijanje skozi štiri obsežna poglavja s skupnim naslovom *Vebrov učenec* verjetno prezahtevno, toda brez vsake škode jih bo lahko preskočil, kar priporoča tudi sam avtor. Proti koncu študija se je Jug začel postopno oddaljevati od mišljenja svojega učitelja in mentorja ter se pri utemeljevanju svojih stališč, temelječih na strogih etičnih načelih, vse bolj približeval psihološkemu aspektu te problematike. To je nakazal že v svoji doktorski disertaciji z naslovom *Vzorčni potek nagonskega življenja. O psihološki kavzalnosti sploh*. Po zagovoru je disertacija dobila odlično oceno z dodatkom *summa cum laude*.¹ Vendar je Vladimir Bartol nekje zapisal, da je Veber pri kasnejšem preučevanju disertacije popolnoma raztrgal. Disertacija nam danes žal ni dosegljiva, saj se je po vojni na skrivnosten način izgubila, kako, lahko samo ugibamo. Dejstvo pa je, da se je pri Jugu čista filozofija začela umikati psihologiji, kar ga je napotilo na podiplomsko izpopolnjevanje pri profesorju Benussiju v Padovi. Kasneje je nameraval študij nadaljevati v Nemčiji. V rezimeju razglabljanj o Jugovi filozofski misli je Tomo Virk prišel do zaključka, da se iz njega verjetno ne bi razvil filozof vrhunskega formata.

¹ Z največjo odliko.

Veliki glorifikator Jugove osebnosti je bil vsekakor Vladimir Bartol, avtor znamenitega romana *Alamut* (1938), ki je v novejšem času doživel tudi svetovno priznanje. Bartol je v svojem nekritičnem občudovanju Juga šel tako daleč, da je menil, da bi Jug, če bi živel dlje časa, po svojem pomenu malodane nadkrilil samega Prešerna. Vsekakor je prijatelju napisal največji *hommage*² v zbirki črtic *Al Araf*, ki je izšla tri leta pred *Alamutom* in jo nekateri štejejo celo za boljše delo (pisec teh vrstic se sicer s tem ne strinjам). Kar štiri osrednja poglavja v knjigi so posvečena Jugu, seveda v občudujočem in nekritičnem slogu. Za Bartola, ki je bil po nazorih ničejanec in poznavalec freudovske psihoanalize, je bi Jug prototip Nietzschejevega Übermenscha

(nadčloveka), čeprav s precej izkrivljeno interpretacijo tega filozofskega pojma.

Velika ljubezen

Juga kot človeka lahko še najbolj spoznamo iz številnih pisem, ki jih je napisal svoji veliki ljubezni učiteljici Milki Urbančič. To je morda najzanimivejši del Virkove študije. Iz bogate korespondence obeh zaljubljenecv so se ohranila predvsem Jugova pisma, Milkine odgovore je Jug večinoma uničil po dokončni prekinitvi njune zveze. Zanimivo je, da so tudi Jugovi hagiografi pogosto citirali izvlečke iz njegovih pisem, a so skrbno pazili, da so prikrili številne negativne konotacije, ki kar vrejo iz njih. Virk je ubral drugo pot in je do kraja analiziral ter seciral Jugova razmišljanja, poglede in nazore. Pisma je pogosto citiral skoraj v celoti. In kakšno sliko dobimo iz teh pisem o Klementu Jugu? Na kratko povedano – ne ravno najboljšo!

Predaleč bi šli v našem prikazu, če bi se poglobljali v vsebino številnih pisem, za to bomo morali prebrati Virkovo knjigo. Jug je bil vase zaverovan egocentrični megaloman, pridigarski sitnež in tečnež, ki je ljubljeno osebo psihološko neznansko maltretiral. Za druge ljudi, v tem primeru za Milko, je postavjal zelo visoke etične in moralne standarde, skušal je povsem uravnati njeno življenje, jo usmerjati in voditi, do sebe pa je bil precej bolj razumevajoč, brez sleherne samokritike. Vsa svoja ravnanja je skušal s prav skribomansko³ strastjo upravičiti in jim dati smisel neomajne pravilnosti. Res je, da moramo pri oceni Jugovih pogledov upoštevati diskurz tistega časa, ko je bila ženska absolutno drugorazredno bitje; tudi mnogi drugi, intelektualno veliko močnejši moški od Juga, ženskam niso priznavali niti osnovne politične, kaj šele razumske enakopravnosti. Toda – Jug je šel s pretiravanji že *ad absurdum*!⁴ Pri tem si je zamislil ljubezensko razmerje kot nekakšen platoničen odnos, v katerem bi Milka morala svojega junaka le občudovati in skoraj častiti, obenem pa biti hvaležna, da se sploh ukvarja z njo. Seveda je bila vsaka spolnost za Juga izključena, vsak plah Milkin poizkus v tej smeri je grobo zavračal, celo neko bežno božanje njenih prsi je označil kot hud prekršek, za katerega je bila seveda kriva ona, saj ga je skoraj zapeljala v skušnjava (sic!). Njun ljubezenski odnos ni bil nikoli telesno dopolnjen.

³ Skribomanija: nagnjenost k pretiranemu pisanju, pisarjenju.

⁴ Do nesmisla.

Čeprav so Milkini starši Juga sprejeli z vso prijaznostjo, je bila njegova mati nepopustljivo sovražno nastrojena do nje. Jug se ni niti malo potrudil, da bi omilil materino nasprotovanje, ampak se je brez razmisleka postavil na njeno stran. V odnosu do Milke in žensk na splošno je Jug jasno izkazal klasične znake ginofobije⁵ in celo mizoginije,⁶ Milka pa dobršno mero mazohizma, saj je predolgo trpela to čudaško in neprijetno trpinčenje. Ko je dobila službo na Otlici, se je zblížala s tamkajšnjimi učitelji, večinoma Italijani. Ko jo je Jug nekega dne obiskal, je prišel prav sredi vesele zabave; takoj je prekinil vse stike z njo, še prej pa jo je grdo oblatil pri njenih starših. Milka se je kasneje poročila z nekim italijanskim učiteljem in izginila iz Jugovega življenja.

Delo za narod

Jugovi prijatelji so radi poudarjali njegov veliki prispevek za ohranjanje slovenske samobitnosti in njega kot borca proti raznarodovalni politiki italijanskih oblasti na Primorskem. To je posebno izpostavljali njegov zvesti tovariš Zorko Jelinčič, ta mehka in dobra duša, ki je svoje celo življenje posvetil borbi proti zločinskemu fašizmu in zaradi tega veliko pretrpel po italijanskih zaporih. Jug je nedvomno izpostavil nujno nalogo, da Slovenci (v duhu časa je sicer zapisal Jugoslovani, kar nekateri danes nesmiselno spreminjajo) morajo preplezati domače stene, ker jih bodo sicer tuji. Tu je pokazal izrazit domoljuben naboj in dal mladini jasna navodila za delovanje. Poleg tega je menil, da bo z izobraževanjem in vzgojo visokih etičnih načel dvignil kulturno raven celotnega naroda. V ta namen je pripravil več predavanj za občinstvo na Primorskem, ki pa niso bogve kako uspela. Za preproste ljudi so bila verjetno koncipirana prezahtevno, izobražence pa je motil vzvišeni in pridigarski ton, s katerim je nastopal. Italijanov res ni maral, a ne zato, ker so tlačili Slovence, ampak ker jih je v svoji vrednostni klasifikaciji narodov uvrstil zelo nizko; najbolj je cenil Nemce. Knjige o socialnem darvinizmu in rasnih teorijah, več in manj vrednih narodih so bile v tistem času precej popularne in jih je Jug živahno prebiral. Očitno so imele določen vpliv na njegovo mišljenje. V njegovem vrednostnem sistemu sta npr. visoko kotirala pesnik fašist Gabriele d'Annunzio in tudi sam Mussolini, čeprav je njun narod zaničeval. V določenih elementih njegovega obnašanja in mišljenja bi

⁵ Strah pred ženskami.

⁶ Sovraštvo do žensk.

lahko občutljiv opazovalec morda zasledil tudi nakazane elemente rudimentarnega protofašizma. Nekateri so tudi razglabljali, kako bi se Jug politično orientiral, če bi živel običajno dolgo življenje. Tega ne more nihče vedeti in je tako razpredanje za zgodovino povsem irelevantno.

Samomor ali nesreča?

Evgen Lovšin je v svoji zanimivi knjigi *V Triglavu in njegovi soseščini* (SPD 1944) namenil celo poglavje Klementu Jugu. Iz njegovih pism Milki je izbral le nekaj redkih liričnih pasusov, na dolgo pa se je razpisal o možnem Jugovem samomoru v Steni. Jug je priznal, da je v rani mladosti razmišljal o samomoru. V to so ga prignale obupne razmere, ko se je družina po očetovi smrti leta 1916 zaradi bližanja soške fronte iz Solkana preselila na Gorenjsko, v skoraj sovražno okolje, ki so ga doživljali begunski Primorci na Kranjskem. Jug je moral na Bledu celo prosjačiti za hrano, kar je globoko prizadelo njegovo človeško dostojanstvo. Čeprav je bilo njegovo osnovno razpoloženje bolj ali manj mračno, pri njem nikakor ne bi našli simptomov kake resnejše depresije; turobnim mislim se je odločno uprl z bojevitim in ključovalnim značajem. Razprava o možnem samomoru ob smrtni nesreči je bila torej bolj ali manj brezpredmetna, saj so vse okoliščine nakazovale, da Jug na kaj takega v tistem času kljub boleči prekinitvi z Milko ni niti pomislil. O tem vprašanju je pisal tudi profesor Lev Milčinski, v drugi polovici prejšnjega stoletja gotovo vodilni slovenski suicidolog. Menil je, da je bilo pri Jugu izraženo podzavestno suicidalno vedenje, sicer pa sama nesreča gotovo ni bila samomor.

Odnos do ljudi in prijateljev

Jug je v odnosu do drugih ljudi povečini zavzemal elitistično in vzvišeno držo. Zanj so bili v glavnem filistri, pritlehni uživači, nezmožni dosegati vzvišene duhovne cilje. Tako tudi do prijateljev, predvsem plezalskih tovarišev, ki si jih je s karizmatično in sugestivno osebnostjo bolj ali manj podredil. Imel se je seveda tudi za najboljšega plezalca, čeprav sta Volkar in Kajzelj bila pri plezanju gotovo spretnejša. Podrediti so se mu morali pri izbiri plezalskih ciljev, prilagoditi urnik gorskih podvigov izključno njemu in ga na turi ubogati. Čeprav ni rad plezal sam, se je to kar pogosto zgodilo, saj so ga tovariši včasih pustili na cedilu, ker so si upali "protestirati" le na tak način. V svojih plezalskih spisih je ostro kritiziral njihova ravnanja, ki so se mu zdela

Foto: Vid Pogachnik

napačna; svoje napačne korake je skušal čim bolj omiliti ali pa jih je enostavno zamolčal.

Zanimivo je, da počí v zahodni steni Planjave, ki se imenuje po njem, ni preplezal kot prvi. Prvič se je pri samostojnem poskusu umaknil, potem sta poč preplezala Vladimir Topolovec in Rajko Ložar in šele nato Volkar in Jug: slednjemu je Volkar pomagal pri ključnem prestopu od zgoraj. Je bil pa Jug večč peresa in je svoje podvige znal ubesediti: s tem je ustvaril neminljiv prispevek k slovenskemu alpinizmu in mnoge navdušil za to zahtevno in imenitno dejavnost.

Jug kot alpinist

Čeprav je Virk aktivno in pasivno dobro seznanjen z alpinizmom, prepušča končno oceno o Jugovem pomenu v slovenskem alpinizmu slovenskim alpinistom. Razumem njegovo zadržanost, kajti

tu so mitomanska prepričanja najbolj uko-
reninjena in nepremakljiva. Janko Blažej je pred pol stoletja (*Planinski vestnik*, 1957, št. 5) napisal kritični esej o Jugovem pomenu za slovenski alpinizem, pa se je nanj usul plaz žolčnih napadov, kjer je prednjačil Zorko Jelinčič in ga skušal v dolgih tiradah dokaj nerodno demantirati. Jugov pomen gotovo ni v zahtevnosti njegovih plezalskih tur. Toda gotovo je s svojo ogromno karizmo in močnim duhovnim vplivom pognal kolesje slovenskega alpinizma v razvoj, ki se vrtil v visokih prestavah do današnjega dne in se bo očitno tako vrtil še dolgo. Ocena vpliva tega neznanskega impulza, ki je žal tudi ob velikem davku mladih življenj porinil slovenski alpinizem v svetovni vrh – to je raziskovalna naloga današnje generacije slovenskih alpinistov – zgodovinarjev. Šele takrat bomo lahko zaključili magično zgodbo o samosvojem Solkanu. ●